

ĮVAIKINIMAS LIETUVOJE: SITUACIJA IR NUOSTATOS

Dr. Rasa Braslauskienė

Klaipėdos universitetas, Pedagogikos fakultetas, Socialinės pedagogikos katedra
S. Nėries g. 5, 5800 Klaipėda
Telefonas 39 86 37
Elektroninis paštas rasa.b@mail.lt

Pateikta 2001 m. gruodžio 4 d.

Parengta spausdinti 2002 m. balandžio 25 d.

Recenzavo Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakulteto Vaikystės pedagogikos katedros docentė dr. Alysa Ruzgienė ir šio fakulteto Socialinės pedagogikos katedros vedėja doc. dr. Liudmila Rupšienė

Santrauka

Įvaikinimas – legalus socialinis procesas, nustatantis tėvų ir vaikų, nesusijusių giminystės ryšiais, santykius. Tai vaiko, gimusio vienai porai (biologiniams tėvams), tapimas kitos poros (įtėvių, turinčių tas pačias teises ir pareigas) vaiku, lyg jie būtų biologiškai susiję. Įvaikinimas – ilgalaikis liekamasis (permanentinis) pasikeitimas šeimoje, leidžiantis vaikams pajusti nuolatinių šeimos ryšių privalumus, kurių kitaip jie nepajustų. Įvaikinimas priimtinas tada, kai vaiko biologiniai tėvai dėl įvairių priežasčių nenori ar negali juo rūpintis, o kiti suaugusieji nori ir gali teisiškai prisiimti tėvystės pareigas (Volkovas, 1997).

Daugelyje užsienio šalių jau seniai nėra valstybės išlaikomų vaikų globos įstaigų, tačiau ne todėl, kad ten geresni tėvai ir niekas „neatsikrato“ vaikų. Esmė ta, kad tose šalyse nustatyta įvaikinimo ir globos tvarka – vaikai iš karto patenka iš vienos šeimos į kitą.

Vaikų psichiatro, Universitetinės sutrikusio vystymosi vaikų centro poliklinikos direktoriaus, medicinos mokslų daktaro D. Pužo (1997) nuomone, „daug Lietuvos našlaičių galėtų augti šeimose. Į tai turėtų būti nukreipta valstybės socialinė politika. Šiuo metu beveik nesistengiama sudaryti galimybių, kad kuo daugiau vaikų galėtų augti natūralioje šeimos aplinkoje“ (Eisenberg, Murkoff, 1990).

Įvaikinimo teorija ir praktika rodo, kad įvaikinimas yra mažiausiai nuo biologinės tėvystės nutolusi vaiko globos forma. Sėkmingai įvaikintas vaikas mažiausiai pajus biologinių tėvų nebuvimo padarinius, ir bus visos reikiamos sąlygos brandžiai asmenybei formuotis.

Įvaikinimas – labai atsakingas žingsnis, reikalaujantis parengimo, tačiau Lietuvoje nėra įvaikinimo centrų, kuriuose būsimuosius įtėvius psichologai, socialiniai darbuotojai ir kiti specialistai parengtų tėvystei ar motinystei, todėl neretai įtėviai susiduria su įvairiausio pobūdžio problemomis, kurias priversti spręsti patys.

Šio **straipsnio tikslas** – atskleisti įvaikinimo klausimus ir nuostatas Lietuvoje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti pedagoginę, psichologinę, teisinę, sociologinę literatūrą įvaikinimo proceso klausimais.
2. Atskleisti įvaikinimo socialinius, pedagoginius ir psichologinius aspektus.

Tyrimo metodai: literatūros šaltinių analizė, ekspertų apklausa, anketinė apklausa.

I. Įvaikinimas socialiniu aspektu

Seniau požiūris į vaikus nebuvo labai humaniškas. Laukiniam žmogui vaikas įgydavo reikšmę tik tada, kai jis savarankiškai pradėdavo rūpintis savo maistu. Iki tol jis buvo laikomas motinos nuosavybe, kuri su vaiku galėdavo elgtis savo nuožiūra: pamesti, dėl irzlumo užmušti (Maceina, 1990).

Išnykus matriarchatui vaikų savininku tapo tėvas. Jis tvarkė vaiko gyvenimą. Vaikai buvo beteisiai. Ypatingu žiaurumu pasižymėjo romėnai. Pavyzdžiui, jeigu tėvas ką tik gimusio vaiko nepakeldavo nuo žemės ir nususkdavo, tai vaiką tuoj pat užmušdavo budelis arba pribuvėja pamedavo miesto turguje ir pan. Kartais šiuos vaikus paimdavo vergų pirkliai, žmonės, kurie juos specialiai augindavo, ruošdavo būti gladiatoriais, prostitutėmis ir kt. (Maceina, 1990).

Humaniskai elgtis su vaiku pradėta tik VI amžiuje, kada imperatorius Justinianas savo išleistu kodeksu leido pamestinuką laikyti laisvu piliečiu. Pats *pametimio faktas* buvo vertinamas kaip blogesnis už žmogžudystę. Tautos, įsitvirtinusios ant Romos imperijos griuvėsių, labiau globojo ir prižiūrėjo vaikus, tačiau dėl baisaus minėtų tautų neturto vyko atvira prekyba vaikais taip pat kaip prekyba gyvuliais. Humaniskas požiūris į vaikus sutampa su krikščioniškosios pasaulėžiūros paplitimu (Liesytė, 1995). Biblijoje taip pat minima, kad jeigu nėra galimybės auginti vaiką, šis įvaikinamas. Taip atsitiko su Moze. „Faraonas įsakė visai tautai: „Kiekvieną berniuką, gimusį hebrajams, meskite į upę, o mergaites palikite gyvas!“ Vienas Levio giminės vyras pasirinko ir vedė tos pačios giminės mergaitę. Moteris pastojo ir pagimdė sūnų. Kai ji pamatė, koks jis buvo gražus, slėpė jį tris mėnesius. Negalėdama ilgiau jo slėpti ji paėmė iš papiruso nendrių nupintą krepšį, ištepė jį derva ir sakais, įdėjo į jį kūdikį ir nunešusi padėjo nendryne prie upės kranto. Jo sesuo atsistojo kiek toliau, norėdama pamatyti, kas atsitiks. Faraono duktė atėjo prie upės praustis. Jos tarnaitės vaikščiojo upės pakraščiu. Ji pamatė pintinę ir pasiuntė tarnaitę ją atnešti. Joje ji rado verkiantį berniuką. Faraono dukteriai pagailo jo ir ji tarė: „Šitas yra vienas iš hebrajų kūdikių!“. Berniuko sesuo tarė faraono dukteriai: „Ar norėtum, kad surasčiau hebrajų moterį, kuri maitintų kūdikį?“. Faraono duktė jai tarė: „Eik“. Mergaitė nuėjo ir pakvietė kūdikio motiną. Tada faraono duktė jai tarė: „Imk šitą kūdikį ir maitink jį! Aš mokėsiu tau už tai“. Moteris paėmė kūdikį ir maitino jį. Berniukui paaugus ji nunešė jį faraono dukteriai. Ji *įsūnijo* berniuką ir pavadino Moze, sakydama: „Aš jį ištraukiau iš vandens“ (Šventasis Raštas, 1996).

Likimo nuskriaustiems vaikams atidaromi globos namai. Pirmasis tai padarė 787 m. e. m. archyviskupas Dateusas Milane. Vienus globos namus išlaikė valstybė, kitus – gyventojai bendruomenės lėšomis.

A. Astrauskienė (2001) domėjosi žymiais *įtėviais ir įvaikiais*. Buvo peržiūrėtos dvi knygos: „100 įtakingiausių asmenybių pasaulio istorijoje“ ir „100 įtakingiausių mokslininkų pasaulio istorijoje“. Pasisekė surasti 26 žymius asmenis, susijusius su nagrinėjama tema. Iš jų 1 *įtėvis* – Rentgenas, 3 *įvaikiai*: Mozė, Augustas Cezaris, Kiras Didysis. Kekulė turėjo *įbrolių*. *Giminės* augino 5: I. Niutonas augo pas senelę, A. L. Lavuazjė – pas tetą, M. Koperniką augino dėdė, T. Brachė augo tėvo brolio šeimoje, kuri vaikų neturėjo, F. G. Hopkinsui tėvą atstojo dėdė. A. fon Haleris augo pas pamotę. Žymus pedagogas Ž. Ž. Ruso, priskirtinas *biologiniams tėvams*, atsisakė savo penkių vaikų. Savo nesantuokinius vaikus jis atidavė į prieglaudą. Kitus žymius asmenis augino vienas iš tėvų arba tie asmenys šaltiniuose nenurodyti.

Seniausi našlaičių globos pėdsakai Lietuvoje atsekami bažnytinėse brolijose. Jų paskirtis buvo rūpintis ligonių, invalidų ir našlaičių globos ir prieglaudos namais.

XIX a. II pusėje mūsų krašte buvo įprasta, kad savo vaikų neturinti šeima pasiimdavo vyro arba žmonos brolio, sesers ar šiaip giminės paaugusį berniuką augintiniu arba įsūnydavo. Įsūnyti imdavo 5–10 metų vaiką, motyvuodami tuo, kad su tokiu vaiku mažiau vargo auginant, be to, jis geriau apsiranta naujuose namuose. Prieš pasiimant vaiką į šeimą būdavo sudaroma žodinė sutartis dalyvaujant keliems seniems kaimo vyrams, ir šio susitarimo visi laikydavosi (Lietuvių enciklopedija, 1956).

Po Pirmojo pasaulinio karo Lietuvoje liko labai daug našlaičių kūdikių, kuriems buvo reikalinga globa. Gyventi prieglaudose buvo sunku, nes vaikams trūko šeimos, laisvės, natū-

ralios aplinkos. Valstybė buvo nepajėgi visapusiškai padėti šiems vaikams. Į pagalbą atėjo visuomeninės organizacijos. Kaune įsikūrusi visuomeninė Kūdikių gelbėjimo draugija pradėjo bent iš dalies keisti prieglaudų sistemą, atiduodavo auklėtinius į bevaikes ar mažavaikes šeimas. Ilgiau globojusios kūdikį šeimos jį pamildavo ir stengdavosi įvaikinti. Pirmą pavyzdį ir paraginimą šiam kilniam *socialiniam veiksmui* parodė Kauno miesto lopšelio – prieglaudos įsteigėja E. Prusienė. Ji pasiėmė iš prieglaudos berniuką ir jį *įsūnijo*. Prie šios draugijos įsikūrusi patronažo sekcija rūpinosi į svetimas šeimas už atlyginimą globoti atiduotais vaikais. Daugiausiai jų paimdavo ūkininkų šeimos. Nemažai jų vaikus įsivaikindavo (Laimutytė, 1997).

Apie XX a. vidurį įvaikinimo būtinybė Lietuvoje atsirasdavo ir būdavo pripažįstama tik vieninteliu atveju – kai vaiko motina ar abu tėvai mirdavo. Tokiu atveju ši būtinybė lemdavo neginčijamą pareigą būtent vaiko giminaičiams juo rūpintis, nes jie privalėjo priimti ir auginti vaiką. Ši nerašyta taisyklė ir dabar atsispindi lietuvių šeimos tradicijose, nors ir nelabai aiškiai (Vaikų teisės ir jų įgyvendinimo garantijos, 1996).

Šiandien, be abejo, padėtis kitokia. Statistikos duomenimis, vis daugiau vaikų netenka globos. Daugiausiai globos netekusių vaikų yra iš asocialių šeimų, tačiau pastebima, kad tokių vaikų mažėja. Ši tendencija aiškinama įvairiai. Mažėja asocialių šeimų, kurių vaikų globą perima valstybė. Kadangi nėra efektyvios beglobių vaikų apskaitos, šių šeimų vaikai nepatraukia VTAT dėmesio. Didėja visuomenės tolerancija asocialioms šeimoms. Vis dažniau rizikos grupės šeimose tėvai patys atsisako vaikų. Vaikai globos netenka dėl įvairių priežasčių: globėjai atsisako globoti vaiką, dėl ilgalaikės tėvų ligos, tėvų mirties, nenustatytos tėvų buvimo vietos, tėvų įkalinimo.

Galima *konstatuoti*, kad šalyje stiprėja pažangi tendencija – vis daugiau vaikų įvaikinama ir lieka Lietuvoje. Deja, nėra efektyvios pedagoginės ir psichologinės pagalbos šeimoms, įsivaikinančioms beglobius vaikus, sistemos. Yra dar vienas alternatyvus kūdikių našlaičių likimo sprendimo būdas – vaikus įsivaikina užsienio piliečiai (Lietuvos statistikos metraštis, 1999).

Manoma, kad šiomis dienomis niekas neskleidžia įvaikinimo idėjos. Vis dar sunkiai keičiasi nuomonė apie įvaikinimo paslaptis, nors tendencijos krypsta gera linkme. Tai susiję su nauja įtėvių karta. Anot A. Astrauskienės (2001) „lietuvių vyresnioji karta pilna įvairių tabu ir baimių. Jaunesnė karta nesibaimina pasakyti visuomenei, kad yra įtėviai“.

R. Balzarevičiūtė, vadovaujama prof. D. Harrisono, 1996 m. atliko Kauno miesto gyventojų apklausą. Buvo tirti kai kurie įvaikinimo klausimai. Šio tyrimo rezultatai rodė, kad įvaikinimo slaptumo įstatymas yra tikra atgyvena, sukelianti kliūčių įsivaikinant. Įsivaikinimo paslaptis visuomenėje nesaugoma, nes daugiau kaip trečdalis respondentų pažinojo šeimas, įsivaikinusias vaikus. Tai rodo, kad visuomenė pribrendusi atvirai pripažinti įvaikinimą, tačiau, kaip parodė tyrimai, nėra institucijų, padedančių tai įgyvendinti. Atsakymuose nurodytos nepopuliarumo priežastys rodo, kad būtina skirti daugiau dėmesio ir paramos šią misiją atliekančioms šeimoms. D. Siniškienės (1998) manymu, „valstybinės paramos neskyrimas ir su įvaikinimo slaptumu susijusios problemos yra tos kliūtys, kurios trukdo daugeliui vaikų gyventi šeimose, ir daugeliui šeimų dalyvauti vaikų gerovės kūrimo ir tarpusavio pagalbos procesuose. Įvaikinimo slaptumas sukuria sąlygas neigiamai vertinti savo visuomenę, kaip nealtruistišką“.

Knygos „Pirmieji kūdikio metai“ autorės A. Eisenberg ir H. Murkoff bei kiti pataria: „Geriausia vaikui aiškinti nuo kūdikystės, kad vėliau ši naujiena nebūtų kaip žaibas iš giedro dangaus. Kalbėkite apie tą dieną, kai parsivežėte kūdikį į savo namus. Pasakykite, kad tai buvo nuostabiausia diena Jūsų gyvenime, kad labai džiaugiatės, kad jį įsivaikinote“. Kai kurias galimas slapto ir atviro įvaikinimo problemas bei jų padarinius parodėme 1 lentelėje.

Projektas, pradėtas įgyvendinti Švedijoje 1970 m., parodė, kiek daug galima padaryti padedant įvaikinimo agentūrai, kuri rūpinasi įvaikintųjų rengimu, atskleidžia įvaikinimo esmę, įvaikį pateikia kaip įvaikinimo proceso dalyvį, dalijasi žiniomis apie jo kilmę. Mokoma, kaip nepulti į paniką, jei vaikas domisi biologiniais tėvais. Po 20 metų atlikti tyrimai parodė, koks vertingas yra toks pasirengimas ir kokie patenkinti įvaikinimo rezultatais buvo vaikai ir tėvai.

1 lentelė. Slapto ir atviro įvaikinimo problemos ir padariniai

	Galimos problemos	Galimi padariniai
Slaptas įvaikinimas	Tėvai: – priversti „vaidinti“, kad laukiasi kūdikio; – priversti atsiskirti nuo visuomenės (keisti gyvenamąją vietą); – priversti meluoti įvaikiui ir aplinkiniams.	Nuolatinė baimė, kad kas nors kitas pasakys vaikui tiesą.
Atviras įvaikinimas	Tėvams rūpi: – kaip ir kada pasakyti vaikui tiesą? – kaip pasakyti giminėms ir aplinkiniams?	Ramu, nes visiems viskas aišku.

II. Įvaikinimas pedagoginiu aspektu

A. Astrauskienė (2001) atliko pradinių klasių vadovėlių kontentinę analizę ir ieškojo, kaip dažnai tekstuose pavartoti žodžiai *mama, tėvas, sesuo, brolis, dukra, sūnus, namai, seneliai (močiutė, senelis), giminės (pusbrolis, pusseserė, artimieji), pamotė, našlaitis, įtėviai, įvaikis, įvaikinimas*. Šio darbo tikslas buvo ištirti pradinių klasių programų tendencijas ir orientaciją (į visuomenę, šeimą, asmenį), sužinoti, kokie vaikų globos formų pavyzdžiai pateikiami ir nagrinėjami mokykloje, ar žodis „įvaikinimas“ yra tarp nežinomų ar gerai žinomų žodžių. Rezultatai rodo, kad tekstai mokinį nukreipia į šeimą; tarp globos formų minimi vaikų namai, šeimyna, įvaikinimas. Pirmųjų pavyzdžių pastebėta daugiau, o žodis „įvaikinimas“ vartojamas vos kelis kartus, todėl konstatuojama, jog žodis „įvaikinimas“ pradinukams yra mažai žinomas žodis.

Įvaikinimo sunkumai, su kuriais susiduria įtėviai Lietuvoje, jiems įtaką darantys veiksniai gali būti skirstomi į *išorinius* ir *vidinius*.

Išoriniai veiksniai gali būti: sudėtingas įvaikinimo mechanizmas, neigiamas visuomenės požiūris į įvaikinimą, specialaus psichopedagoginio įtėvių rengimo sistemos nebuvimas ir t. t.

Išoriniai veiksniai daugeliu atvejų turi įtakos vidiniams veiksniams, galintiems sukelti problemų įvaikinusiose šeimose, pavyzdžiui, sudėtinga įvaikinimo procedūra ir nepakankama valstybės parama sudaro prielaidas atsisakyti įvaikinimo arba jį atidėti, neigiamas visuomenės požiūris skatina slaptą įvaikinimą. Informacijos apie įvaikį trūkumas ir specialaus psichopedagoginio įtėvių parengimo sistemos nebuvimas sudaro prielaidas atsirasti klaidingai įvaikinimo motyvacijai, ir dėl to įtėviai nusivilia savimi ir įvaikiais. Veiksniai, turintys įtakos įtėvių problemoms, parodyti 1 paveiksle.

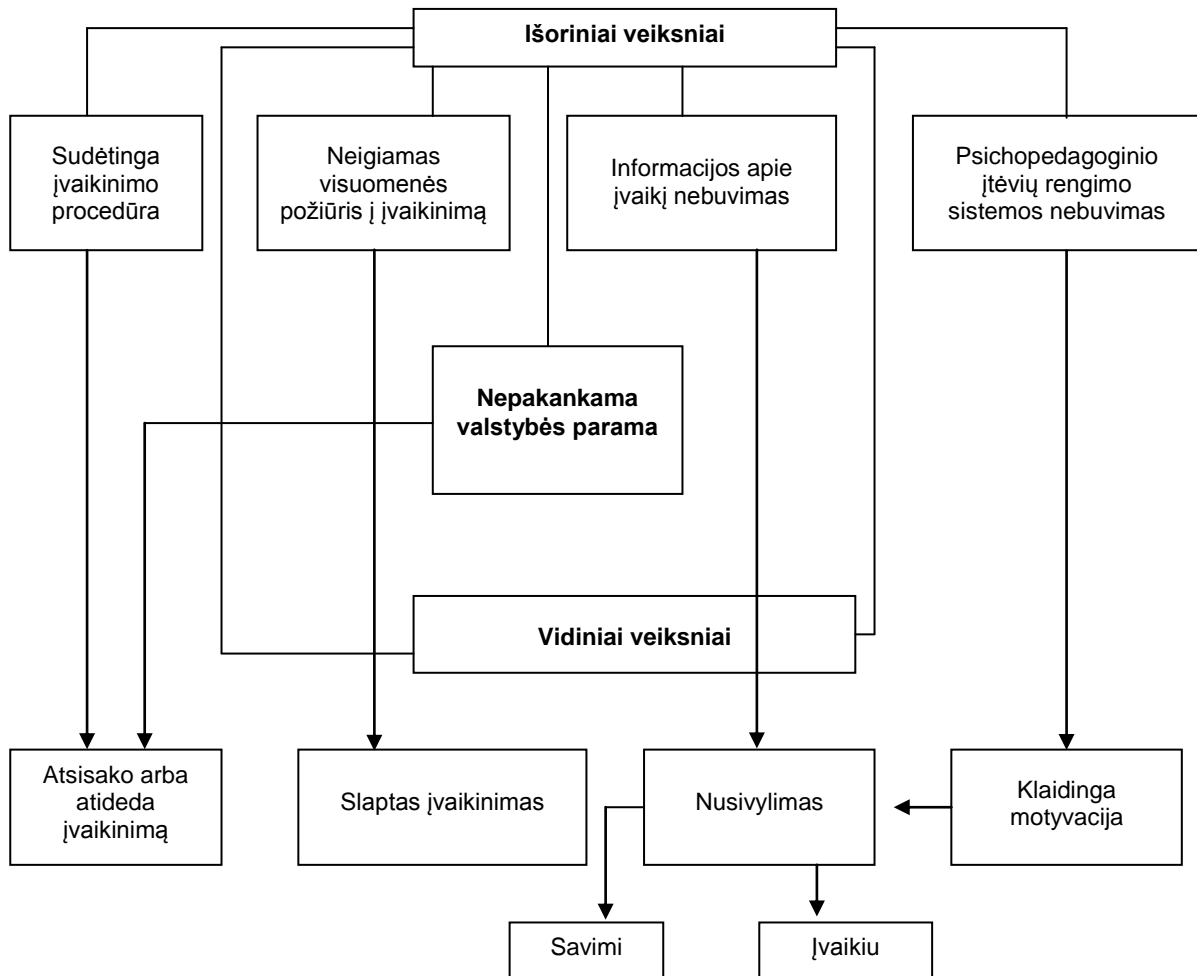
Šeima yra tobuliausias vaiko auginimo institutas. Įtėviai skatina įvaikio protinį ir dorovinį vystymąsi. Čia jis visapusiškai patenkina savo poreikius (prieraišumą artimiesiems, įtėvių dėmesį ir kt.). Šeima vaikui garantuoja šiltus emocinius santykius, saugumo jausmą, psichologinį komfortą, pagarbų požiūrį į kitus žmones, darbą, savęs pažinimą. Šeimoje gera, kai vyrauja socialiniai ir dalykiniai ryšiai, kai suaugusiųjų bendravimas su vaiku yra natūralus, kryptingas, kai juo siekiama perduoti socialinę patirtį bei dorovines vertybes.

Monotoniškoje ir emociškai šaltoje aplinkoje auga socialiai pasyvus vaikas. Jį pamažu pradeda tenkinti gyvenimo monotonija, jis protestuoja tik tada, kai kas nors jo aplinkoje smarkiai keičiasi arba kai iš jo kas nors atimama. Tokių vaikų veikla ir žaidimai primityvūs. Jie nenori, nereikalauja, netgi vengia bendrauti su aplinkiniais žmonėmis. Dėl to vaikai tarsi išslysta iš ugdytojų akiračio. Su tais vaikais mažiau bendraujama.

Chaotiškoje aplinkoje, kai vaikams stinga teigiamų emocijų, jie pasižymi per dideliu judrumu, nepajėgia susikaupti veiklai. Jie nuolat juda, niekuo iki galo nesidomi, neturi „tyrinėtojo“ įgūdžių. Vaikai, atrodo, ieško atsitiktinių, jų dėmesį trumpam patraukiančių objektų, juos sunkiau valdyti, todėl jie dažniau baudžiami, nepatiria teigiamų emocijų ir gyvena emociniu požiūriu neigiamoje aplinkoje.

Pernelyg intensyviai kintančioje aplinkoje, kai tenkinami emocinio bendravimo poreikiai, vaikas auga kaip socialiai hiperaktyvi asmenybė. Jis nuolat ieško naujų ryšių, vienodai inten-

syviai „limpa“ prie kiekvieno, kurį sutinka (nori apsikabinti, atsisėsti ant kelių). Tokie vaikai sulaukia trumpalaikės emocinės šilumos ir retai patiria tikrą meilę.

1 pav. Veiksniai, turintys įtakos tėvių problemoms

Monotoniškoje aplinkoje, dėmesio ir didesnės priklausomybės sąlygomis augantis vaikas bręsta kaip kryptingai hiperaktyvi asmenybė. Toks vaikas prisiriša prie vieno kurio nors asmens, visokeriopai stengiasi išsaugoti jo dėmesį. Norėdamas į save atkreipti dėmesį vaikas provokuoja, dėl to atrodo egoistiškas, pavydus, kartais net kerštingas.

Keičiantis aplinkai, kai atsiranda šilti socialiniai–emociniai ryšiai, išryškėja naujos bendravimo, mokymo formos, auklėjimo metodai. Tai nepaprastai svarbu stengiantis numatyti įvaikių raidą.

III. Įvaikinimas psichologiniu aspektu

Dažniausiai spaudoje atskleidžiamos įvaikinimo paslapties psichologinis aspektas, turintis įtakos ir *tėviams*, ir *įvaikiams*. Anot E. Grižibauskienės (1999), įvaikiai jaučia begalinę *nuoskaudą*, kad buvo daugelį metų apgaudinėjami. Metams bėgant įvaikis šeimoje pradeda jausti, kad šeimoje kai kuriomis aplinkybėmis kažkas yra nutylima arba tėvai nėra visi atviri. Dažnai manoma, kad lietuviai įvaikina vedini savanaudiškų paskatų. Kažkas yra pasakęs, kad lietuviai nori vaiką turėti tam, kad jo buvimas išsklaidytų vienatvę, užsieniečiai – kad suteiktų jam laimę.

Magistro tezėse J. Kukauskienė (1997) rašo: „Vaikas įvaikinamas dėl to, kad jis reikalingas įvairiems įvaikintųjų poreikiams įgyvendinti (paramai senatvėje užtikrinti, baimei likti vienam sumažinti, motinystės jausmui realizuoti, arba vaikas įvaikinamas dėl paties vaiko, kai pirmiausiai orientuojamasi į vaiko poreikius). *Pirmuoju* įvaikinimo atveju tėvai puoselėja savo pačių sukurtas viltis ir lūkesčius vaiko atžvilgiu. Šių lūkesčių nepateisinimas sukelia įtėvių nusivylimą. Įtėvių nepasitenkinimas formuoja neigiamą požiūrį į įvaikį, vertinimus ir bausmes. Tas neigiamas požiūris sukelia ilgalaikį efektą – vaikas ima suprasti, kad jis skiriasi nuo kitų vaikų, todėl jis po truputį gali perimti asocialius vaidmenis. Susidaro užburtas ratas, iš kurio įtėviai ne visada sugeba ištrūkti. *Antruoju* įvaikinimo atveju įtėvių požiūris į vaiką yra lankstesnis. Jie lengviau ir ramiau reaguoja į kilusias problemas. Didžiausia tikimybė vaiko gerovei atsirasti bus tokioje šeimoje, kur įvaikinama dėl paties vaiko.

Pasak A. Astrauskienės (2001), yra dar vienas sąveikos tarp įtėvių ir įvaikių psichologinis aspektas. Tai *dėkingumo* reikalavimas. Įtėviai iš įvaikinto vaiko reikalauja dėkingumo (neva už tai, kad jį „ištraukė“ iš globos namų, bet iki galo jam nepaaiškina, už ką). Psichologinė įtampa tokiu atveju sukelia emocinių sutrikimų.

Daug įtampos ir nežinomybės patiria žmonės, nusprendę įvaikinti mažylį. Pateikiame santrauką iš knygos „Pirmieji kūdikio metai“, patariančią, kaip pasiruošti prieš įsivaikinant mažylį: *nusipirkti reikalingus pirkinius, pasikalbėti su įvaikius auginančiomis šeimomis apie jų rūpesčius ir problemas, jei įmanoma, paskaityti literatūros*. Kitas etapas – *kūdikis namuose*. Moterys gali nejausti *motiniškų jausmų*. Klaidingai manoma, jog motinystės jausmas atsiranda pastojus ir pasiekia kulminaciją pagimdžius. Kaip rašo autoriai, motinystė – ilga dienų, savaitių, mėnesių ir metų virtinė, kupina meilės ir rūpesčių. Mylinti motina priglaudžia ir patenkina visus mažylio poreikius. Kita problema – *nemokšiško jausmas*. Tai priklauso nuo patirties ir įgūdžių. Kalbant apie *meilę kūdikiui*, reikia pasakyti, kad meilei atsirasti reikia laiko. Kartais patiriama *melancholija po įvaikinimo*. Ją gali sukelti daugelis priežasčių: kad gyvenimas staiga pasikeitė, galbūt trūksta laiko, nerimaujama, ar pavyks priprasti prie kūdikio, pamilti jį kaip tikrą savo vaiką, ar jis užaugs sveikas, į ką bus panašus ir t. t. Jausmas praeis, kai kūdikis taps savėnis ir kai įtėviai pajus, kad yra jo vieninteliai tėvai. Trečia problemų rūšis – *ryšiai*. Dažniausia problema – *senelių požiūris*. Svarbiausia duoti seneliams laiko kūdikį pažinti. Taip pat kyla klausimas, *kaip paaiškinti draugams ir giminėms?* Įvaikinimo atveju turėtų būti aiškiai pasakoma, kad kūdikis įvaikintas. Pasakojant apie vaiką reikėtų sakyti „mūsų kūdikis“. Ankstyvas sąvokų vartojimas padarys jas natūralias.

Nuo 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs naujasis Vaikų globos įstatymas apunkino įvaikinimo procedūras. Pasak Vaikų teisių apsaugos tarnybos vyriausiosios specialistės V. Gelažnikienės (1996), „dabar nebeužtenka biologinės motinos notariškai patvirtinto atsisakymo. Reikia, kad ji ateitų į teismą. Taip pat reikalaujama, kad teisme būtų išklaustas ir tėvas“. Teoriškai tai teisinga, bet praktiškai tai neįmanoma. Be to, kiekvienu įvaikinimo atveju įstatymas reikalauja ir atestuoto socialinio darbuotojo išvados. Tokių darbuotojų Lietuvoje yra vos keletas. „Įvaikinimas bus pristabdytas“, – teigė V. Gelažnikienė.

Įvaikinimas – sudėtingas mūsų visuomenės socialinis reiškinys, reikalaujantis išsamių tyrinėjimų bei atitinkamų struktūrų kūrimo. Remdamiesi atliktos teorinės ir praktinės analizės duomenimis padarėme šias **išvadas**:

1. Įstatymas užtikrina materialinį įvaikio saugumą.
2. Socialinis saugumas lemia natūralų įsiliejimą į visuomenę.
3. Psichologinis saugumas lemia stabilią asmenybę.
4. Išoriniai ir vidiniai veiksniai neturi įtakos neteisingai įvaikinimo motyvacijai.
5. Nepakankamai brandus visuomenės požiūris įvaikinimo klausimu.
6. Įvaikinimas – tinkamiausia be tėvų globos likusio vaiko forma.

LITERATŪRA

1. **Astrauskienė A.** Įvaikinimas Lietuvoje: teisiniai pagrindai ir įgyvendinimo problemos: magistro tezės / KU; moksl. vad. doc. R. Čepienė, 2001.
2. **Balzarevičiūtė R.** Visuomenės nuomonės apklausa, liečianti įvaikinimo aspektus Kauno mieste: magistro tezės / VDU; moksl. vad. prof. W. David Harrison, 1996.
3. **Eisenberg A., Murkoff H. E.** Pirmieji kūdikio metai. – Kaunas, 1999.
4. **Grižibauskienė E.** Lietuvos vaikų genofondą užsieniečiai laiko vienu geriausių Europoje // Lietuvos aidas. 1999. Nr. 3.
5. **Kukauskienė J.** Slaptumas įvaikinime, problemos ir galimybės: magistro tezės / VDU; 1997.
6. **Laimutytė I.** Įvaikinimo loterija // Tavo vaikas. 1997. Nr. 5.
7. **Liesytė A.** Visuomeninių globos organizacijų Lietuvoje istorija iki 1940 metų: magistro tezės / KU; moksl. vad. doc. E. Giedraitienė, 1995.
8. **Lietuvių** enciklopedija. 1956. T. 9.
9. **Lietuvos** statistikos metraštis. – Vilnius, 1999.
10. **Maceina A.** Pedagoginiai raštai. – Kaunas, 1990.
11. **Siniškienė D.** Visuomenės nuomonė apie vaikų globą Lietuvoje. – Kaunas, 1998.
12. **Šventasis** Raštas. – Vilnius, 1996.
13. **Vaikų** teisės ir jų įgyvendinimo garantijos. – Vilnius, 1996.
14. **Volkovas Z.** Dėl įvaikinimo. Kas leidžiama ir kas draudžiama // Klaipėda. 1997. Nr. 145.

CHILDREN ADOPTION IN LITHUANIA: SITUATION AND STANDPOINT

Dr. Rasa Braslauskienė

Klaipėda University

Summary

The main socialisation institute of a child without a family is an asylum. The child comes with a definite experience of social life and cultural basis. But the parents are still not making efforts to acknowledge that the child has equal rights as a partner of the general activities and to make conditions for his wide activities. The institutions shall attempt to create for the child without a family the conditions for the communication with adults and other children of the same age.

The research proved that when a child gets into a family (when he or she is adopted) with a favourable environment, he reaches the same level of the other children of his age grown in the tutor or nuclear family.

Children adoption in Lithuania is a very important phenomenon.